

Asia C-909/19**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

11.12.2019

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Curtea de Apel Iași

Ennakkoratkaisupyynnön tekemispäivä:

3.12.2019

Valittaja:

BX

Vastapuoli:

Unitatea administrativ-teritorială D.

Pääasian kohde

Pääasian kohteena on BX:n tekemä valitus Tribunalul Vaslui (Vasluin alioikeus, Romania) 11.4.2019 antamasta tuomiosta, jolla hylättiin BX:n vaatimus Unitatea administrativ-teritorială D:n (alueellinen hallintoelin D.) velvoittamisesta maksamaan palkkasaatavia pakollisesta osallistumisesta ammatilliseen koulutukseen tavanomaisen työajan jälkeen

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja perustelut

Tämä SEUT 267 artiklan nojalla esitetty ennakkoratkaisupyynnö koskee tietyistä työajan järjestämisestä koskevista seikoista annetun direktiivin 2003/88/EY 2 artiklan 1 ja 2 alakohdan ja 3, 5 ja 6 artiklan sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 31 artiklan 2 kohdan tulkintaa.

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Onko tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista annetun direktiivin 2003/88/EY 2 artiklan 1 alakohdan säännöksiä tulkittava siten, että 'työajaksi' on katsottava ajanjakso, jonka aikana työntekijä osallistuu pakolliseen ammatilliseen koulutukseen, joka järjestetään tavanomaisen työajan päättymisen jälkeen koulutuksen järjestävän palveluntarjoajan tiloissa eli työntekijän työntekopaikan ja työtehtävien ulkopuolella?

2. Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi, onko Euroopan unionin perusoikeuskirjan 31 artiklan 2 kohdan määräyksiä ja direktiivin 2003/88/EY 2 artiklan 2 alakohdan ja 3, 5 ja 6 artiklan säännöksiä tulkittava siten, että ne ovat esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa säädetään työsuhteisen työntekijän velvollisuudesta osallistua ammatilliseen koulutukseen mutta ei velvoiteta työnantajaa noudattamaan työntekijän lepoaikoja sen ajanjakson osalta, jona koulutus järjestetään?

Unionin oikeussäännöt ja oikeuskäytäntö, joihin on viitattu

Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 31 artiklan 2 kohta;

tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista 4.11.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/88/EY 2 artiklan 1 ja 2 alakohta sekä 3, 5 ja 6 artikla;

tuomio 5.10.2004, Pfeiffer ym. (C-397/01–C-403/01, EU:C:2004:584); tuomio 21.2.2018, Matzak (C-518/15, EU:C:2018:82); tuomio 3.10.2000, Simap (C-303/98, EU:C:2000:528); tuomio 25.11.2010, Fuß (C-429/09, EU:C:2010:717); tuomio 14.10.2010, Fuß (C-243/09, EU:C:2010:609); tuomio 9.9.2003, Jaeger (C-151/02, EU:C:2003:437); tuomio 1.12.2005, Dellas ym. (C-14/04, EU:C:2005:728); määräys 11.1.2007, Vorel (C-437/05, EU:C:2007:23); määräys 4.3.2011, Grigore (C-258/10, EU:C:2011:122); tuomio 10.9.2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (C-266/14, EU:C:2015:578); tuomio 9.7.2015, komissio v. Irlanti (C-87/14, EU:C:2015:449) ja tuomio 14.5.2019, CCOO (C-55/18, EU:C:2019:402).

Kansalliset oikeussäännöt ja oikeuskäytäntö, joihin on viitattu

Työlaki nro 53/2003 (legea nr. 53/2003 privind Codul muncii), sellaisena kuin sitä sovelletaan esillä olevan asian tosiseikkoihin. Edellä mainitun lain säännösten mukaan työaika on mikä tahansa ajanjakso, jonka aikana työsuhteinen työntekijä työskentelee, on työnantajan käytettävissä ja suorittaa työtehtäviään ja työhön liittyviä velvollisuuksiaan henkilökohtaisen työsopimuksensa, sovellettavan työehtosopimuksen ja/tai voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Säännöllinen työaika on kahdeksan tuntia päivässä ja 40 tuntia viikossa, ja tämän

määrän ylittävä työ katsotaan ylityöksi. Ylityö korvataan vapaana ylityön tekemistä seuraavien 60 kalenteripäivän aikana. Työntekijän saaman vapaan pituus vastaa tällöin säännöllisen työajan ulkopuolella tehtyjen työtuntien määrää.

Jos työntekijä osallistuu ammatilliseen koulutukseen työnantajan pyynnöstä, työnantaja vastaa kaikista osallistumiseen liittyvistä kustannuksista. Työsuhteinen työntekijä saa ammatillisen koulutuksen ajalta kaikki hänelle kuuluvat palkat.

Vapaaehtoisten ja yksityisten pelastuspalvelujen perustamista, johtamista ja suorittamista koskevien tulosperusteiden hyväksymisestä annettu sisäministerin määräys nro 96/2016 (ordinul ministrului afacerilor interne nr. 96/2016 pentru aprobarea criteriilor de performanță privind constituirea, încadrarea și dotarea serviciilor voluntare și a serviciilor private pentru situații de urgență), sellaisena kuin sitä sovelletaan esillä olevan asian tosiseikkoihin (jäljempänä määräys nro 96/2016). Määräyksen mukaan pelastuspalvelua johtavalla henkilöllä on oltava tietty voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti osoitettu tutkinto tai ammatillinen pätevyys sekä toimivaltaisten viranomaisten myöntämä lupa. Hallintoviranomaisilla on velvollisuus panna tämä määräys täytäntöön.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettu Romanian hallituksen asetus nro 129/2000 (ordonanța Guvernului României nr. 129/2000 privind formarea profesională a adulților), sellaisena kuin sitä sovelletaan esillä olevan asian tosiseikkoihin. Asetuksen mukaan työsuhteisilla työntekijöillä on oikeus henkilökohtaisissa työsopimuksissaan määritettyyn säännöllisen työajan palkkaan siltä ajanjaksolta, jonka aikana he osallistuvat työnantajien kustantamiin ammatillisiin koulutusohjelmiin.

Sellaisten henkilöiden saamista korvauksista, joiden palkat maksetaan julkisista varoista, annettu puitelaki nro 153/2017 (legea cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice). Lain 21 §:ssä säädetään, että säännöllisen työajan ulkopuolella tehty ylityö ja viikoittaisten lepopäivien aikana tehty työ korvataan vapaana työn tekemistä seuraavien 60 kalenteripäivän aikana. Jos ylityötä ei ole mahdollista korvata palkallisena vapaana, säännöllisen työajan ulkopuolella tehdyistä ylityötunneista maksetaan seuraavan kuukauden aikana palkanlisää, joka on suuruudeltaan 75 % peruspalkasta.

Curții de Apel Ploieștin (Ploieștin muutoksenhakutuomioistuin, Romania) 12.1.2010 antama tuomio (decizia din 12 ianuarie 2010 a Curții de Apel Ploiești), jonka mukaan ammatilliseen koulutukseen osallistuvalla työsuhteisella työntekijällä ei ole oikeutta ylityökorvaukseen eikä ylityöstä maksettavaan lisään. Tuomion mukaan ammatilliseen koulutukseen käytettyä aikaa ei huomioida työsuhteisen työntekijän työajan laskennassa, minkä seurauksena kyseisellä työntekijällä on oikeus ainoastaan säännöllisen työajan palkkaan riippumatta siitä, minkä verran aikaa hän käyttää ammatilliseen koulutukseen.

Curții de Apel Iașin (Iașin muutoksenhakutuomioistuin, Romania) 4.10.2016 antama tuomio (decizia din 4 octombrie 2016 a Curții de Apel Iași), jonka mukaan työnantajalla on velvollisuus maksaa peruspalkan päälle lisää säännöllisen työajan ulkopuolella tehdystä ylityöstä aina kun näytetään toteen, että työnantaja on sallinut ylityön tekemisen, kannustanut työntekijää ylityöhön tai jopa määrännyt työntekijän tekemään ylitöitä, ottaen huomioon tietyt jatkuvat ja toistuvat sisäiset käytännöt, joiden mukaisesti työnantaja vahvistaa ja järjestää työskentelyn. Ylityön tekemistä koskevien muodollisten vaatimusten rikkominen ei itsessään riitä perusteeksi työnantajan vapauttamiselle tästä velvollisuudesta.

Lyhyt kuvaus pääasian tosiseikoista

- 1 Valittaja työskentelee vastapuolen palveluksessa palomiehenä vapaaehtoisen pelastuspalvelun yksikössä. Vastapuoli on alueellinen hallintoelin.
- 2 Vastapuoli oli pyytänyt tiettyjen kansallisten säännösten, erityisesti asetuksen nro 96/2016, nojalla valittajaa osallistumaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen, jotta tämä saisi pätevyyden toimia edellä mainitun yksikön päällikkönä. Tätä varten vastapuoli teki 22.2.2017 sopimuksen ammatillisiin koulutuspalveluihin erikoistuneen yrityksen, Euroasia SRL:n, kanssa koulutuksesta ja lopullinen edunsaaja oli valittaja. Vastapuoli maksoi koulutuksesta aiheutuneet kulut.
- 3 Saadakseen pätevyyden toimia vapaaehtoisen pelastuspalvelun päällikkönä valittaja oli velvollinen suorittamaan 160 tunnin mittaisen ammatillisen koulutuksen. Valittaja osallistui ajanjaksolla 4.3.2017–11.4.2017 koulutukseen, joka järjestettiin hänen kotipaikkakuntansa ulkopuolella Euroasia SRL:n määrittäminä ajankohtina, pääasiassa maanantaista perjantaihin klo 15–20 sekä viikonloppuisin.
- 4 Valittajan suoritettua hyväksytysti edellä mainitun koulutuksen vastapuoli pyysi toimivaltaisia viranomaisia myöntämään luvan nimittää valittajan kyseisen viranomaisen sisällä vapaaehtoisen pelastuspalvelun päälliköksi.
- 5 Kyseiseen koulutukseen sisältyneistä 160 tunnista kaikkiaan 124 järjestettiin valittajan säännöllisen työajan ulkopuolella. Valittaja ei ole anonut tai hyödyntänyt koulutusvapaata, ja hän vaatii, että hänelle maksetaan korvaus kyseisiltä 124 tunnilta.
- 6 Tätä varten valittaja nosti kanteen Tribunalul Vasluissa, mutta kanne hylättiin 11.4.2019 annetulla tuomiolla. Tribunalul Vaslui katsoi kyseisessä tuomiossa, että osallistuminen ammatilliseen koulutukseen ei kuulu kansallisessa lainsäädännössä tarkoitetun työn käsitteen eikä direktiivissä 2003/88 tarkoitetun työajan käsitteen soveltamisalaan. Lisäksi tuomiossa todettiin, että vaikka osallistuminen vastaavaan koulutukseen luettaisiin ”työajaksi”, lain nro 153/2017 21 §:n mukaisesti ylityökorvausta voidaan maksaa julkisista varoista vain siinä tapauksessa, että työnantaja on nimenomaisesti määrännyt työntekijän tekemään ylitöitä tai ylityön korvaaminen vapaana ei ole mahdollista. Käsiteltävässä asiassa

ei ole kuitenkaan esitetty näyttöä siitä, että ylityön tekemisestä olisi annettu nimenomainen määräys.

- 7 Valittaja valitti edellä mainitusta tuomiosta ennakkoratkaisupyynnön esittäneeseen tuomioistuimeen.

Pääasian asianosaisten keskeiset huomautukset

- 8 Valittaja katsoo, että hänellä on oikeus saada korvaus ylityöstä, jota hän teki osallistuessaan pakolliseen ammatilliseen koulutukseen säännöllisen työaikansa ulkopuolella. Valittaja väittää, että jos hän ei olisi osallistunut koulutukseen työajan ulkopuolella, työnantaja olisi perinyt häneltä takaisin koulutukseen liittyvät kustannukset.
- 9 Vastapuoli väittää, että valittajan vaatimukset eivät ole perusteltuja, koska kansallisen lainsäädännön mukaan säännöllisen työajan ulkopuolella tehty ylityö ja viikoittaisten lepopäivien aikana tehty työ korvataan ainoastaan vastaavan mittaisena vapaana. Vastapuolen mukaan valittaja ei kuitenkaan ole anonut suoraan vapaata saadakseen korvauksen väitetystä ylityöstä.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyyntöpäätöksen perusteluista

- 10 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että vaikka työsuhteisen työntekijän palkkaan liittyvät asiat kuuluvat kansallisen oikeuden soveltamisalaan, esillä olevan riita-asian ratkaiseminen edellyttää, että ensin selvitetään, miten unionin oikeudessa luokitellaan aika, jonka työntekijä käyttää työnantajan pyynnöstä ja tämän hyödyksi ammatilliseen koulutukseen, joka järjestetään tavanomaisen työskentelypaikan ulkopuolella säännöllisen työajan ulkopuolella ja viikoittaisten lepopäivien aikana.
- 11 **Ensimmäisen kysymyksen osalta** ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 alakohdassa säädettyihin edellytyksiin viitaten, ettei kyseinen ammatilliseen koulutukseen osallistuminen kuulu työn käsitteen soveltamisalaan, koska valittaja ei ollut kyseisen koulutuksen aikana työntekopaikallaan tai työnantajan käytettävissä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa kuitenkin, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä otetaan kyseisen käsitteen eri merkitykset kattavammin huomioon, koska siinä on todettu, että se, luokitellaanko työntekijän työntekopaikalla viettämä aika edellä mainitussa direktiivissä tarkoitetuksi työajaksi, riippuu siitä, onko työntekijällä velvollisuus olla työnantajansa käytettävissä. Ratkaiseva tekijä on se, onko työntekijä velvollinen olemaan fyysisesti läsnä työnantajan osoittamassa paikassa ja siellä työnantajan käytettävissä voidakseen välittömästi suorittaa ne työtehtävät, joita kulloinkin tarvitaan.

- 12 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee myös, että työntekijöiden mahdollisuus määrätä vapaasti omasta ajastaan ja keskittyä itseään kiinnostaviin asioihin osoittaa, ettei kyseinen aika ole direktiivissä 2003/88 tarkoitettua työaikaa.
- 13 Näin ollen ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo – viitaten julkisasiamies Yves Botin ratkaisuehdotukseen komissio v. Irlanti (C-87/14, EU:C:2015:192) – että unionin lainsäätäjän luoman järjestelmän mukaisesti unionin tuomioistuin on omaksunut kaksijakoisen lähestymistavan, jonka mukaan kaikki se, mikä ei kuulu työajan käsitteen soveltamisalaan, kuuluu lepoajan käsitteen soveltamisalaan ja päinvastoin. Tällainen erityinen riippuvuussuhteeseen ja vaihdannaisuuteen perustuva järjestelmä velvoittaisi toteamaan, että aika, jonka työntekijä käyttää ammatilliseen koulutukseen työnantajan pyynnöstä ja joka ei siten ole työsuhteisen työntekijän omaa aikaa, on katsottava työajaksi.
- 14 Tämä päätelmä ei kuitenkaan käy selvästi ilmi unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä. Unionin tuomioistuin katsoi tuomiossa komissio v. Italia (C-87/14, EU:C:2015:449), että ”se seikka, johon komissio viittaa, että harjoitteluajoja A ja B edellytetään ’harjoitteluohjelmassa’ ja niitä suoritetaan ’tässä ohjelmassa’ määritetyssä paikassa, ei mahdollista – – päätelmää, jonka mukaan [harjoittelussa olevat sairaalalääkärit] ovat velvollisia olemaan fyysisesti läsnä työnantajan osoittamassa paikassa ja siellä työnantajan käytettävissä voidakseen välittömästi suorittaa ne työtehtävät, joita kulloinkin tarvitaan”.
- 15 Unionin tuomioistuin ei siis noudattanut julkisasiamiehen ratkaisuehdotusta, jonka mukaan ”– – [harjoittelussa olevien sairaalalääkäreiden] harjoittelutuntien sulkeminen pois direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettua työajan käsitteestä on – – vastoin tätä direktiiviä, sillä se perustuu ajatukseen, jonka mukaan [harjoittelussa olevat sairaalalääkärit] eivät suorita toimintaansa tai tehtäviään mainitussa säännöksessä tarkoitettulla tavalla silloin, kun he suorittavat harjoitteluaan, sellaisena kuin se ilmenee tähän tarkoitukseen hyväksytyin elimen laatimasta ohjelmasta”.
- 16 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan unionin tuomioistuin on siis katsonut, ettei harjoittelussa olevien sairaalalääkäreiden ammatilliseen koulutukseen käyttämä aika näytä täyttävän direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettua työajan määritelmässä asetettuja edellytyksiä.
- 17 Käsiteltävässä asiassa on kuitenkin niin, että osallistuminen ammatilliseen koulutukseen, joka suoritettiin työnantajan aloitteesta ja säännöllisen työajan jälkeen valittajan kotipaikan ulkopuolella, merkitsee puuttumista lepo-oikeuden täysimääräiseen ja vapaaseen hyödyntämiseen, koska työnantaja tukee tätä maantieteellistä ja ajallista rajoitusta, joka johtuu velvollisuudesta osallistua kyseiseen koulutukseen. Kyseinen toiminta kuuluu epäilemättä ammattitoiminnan täysimittaiseen harjoittamiseen, koska pelastuspalvelupäällikkönä toimiminen edellyttää luvan hankkimista. Tästä seuraa, ettei koulutukseen käytetyn ajan voida

katsoa täyttävän direktiivin 2003/88 2 artiklan 2 alakohdassa tarkoitetun lepoajan määritelmässä asetettuja edellytyksiä.

- 18 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa, ettei avoimista ja ennakoitavista työehdoista Euroopan unionissa 20.6.2019 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2019/1152 13 artiklan säännöksiä voida soveltaa ajallisesti nyt käsiteltävässä asiassa.
- 19 **Toisen ennakkoratkaisukysymyksen osalta** ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuo esiin – viitaten 14.5.2019 annettuun tuomioon CCOO (C-55/18, EU:C:2019:402, 40–43 kohta) – että jos unionin tuomioistuin katsoo, ettei työntekijän kouluttamiseen käytettävä aika kuulu direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 alakohdan soveltamisalaan, sen olisi todettava, että perusoikeuskirjan 31 artiklan 2 kohdan määräykset sekä direktiivin 2003/88 2 artiklan 2 alakohdan ja 3, 5 ja 6 artiklan säännökset ovat esteenä kaikenlaiselle puuttumiselle työntekijän oikeuteen käyttää vapaasti päivittäinen tai viikoittainen lepoaikansa, mikä koskee myös ammatilliseen koulutukseen liittyviä työsuhteen toissijaisia tehtäviä ja tuki- tai oheistehtäviä.
- 20 Tässä suhteessa edellä mainitun direktiivin luoma kaksijakoisuus työsuhteisen työntekijän työajan ja lepoajan välillä edellyttää vastaavasti työnantajan aineellisten velvollisuuksien kaksitahoista luokittelua, eli yhtäältä työajan noudattamista ja toisaalta lepoajan noudattamista.
- 21 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä nimittäin ilmenee, että jos velvollisuutta noudattaa keskimääräistä viikoittaista työaikaa rikotaan, työsuhteinen työntekijä voi vedota unionin oikeuteen, jotta asianomaisen jäsenvaltion viranomaisille syntyisi korvausvastuu ja hän voisi saada korvauksen tämän säännöksen rikkomisesta aiheutuneesta vahingosta (tuomio 25.11.2010, Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717).
- 22 Romanian laissa ei säädetä tilanteista, joissa työntekijä osallistuu koulutukseen säännöllisen työajan ulkopuolella, eikä siinä aseteta työnantajalle minkäänlaisia velvoitteita koulutuksen järjestämisaikojen osalta tai säädetä millään tavalla viikoittaisen työajan noudattamiseen liittyvistä rajoituksista.
- 23 Tässä tilanteessa ja siltä osin kuin jäsenvaltioilla on velvollisuus varmistaa direktiivin säännösten tehokas vaikutus ja säätää keinoista, joilla taataan työsuhteisten työntekijöiden päivittäisten tai viikoittaisten vähimmäislepoaikojen noudattaminen, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo tarpeelliseksi, että unionin tuomioistuin määrittää, ovatko edellä mainitut säännökset ja määräykset esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa säädetään työsuhteisen työntekijän velvollisuudesta osallistua ammatilliseen koulutukseen mutta ei velvoiteta työnantajaa noudattamaan työntekijän lepoaikoja sen ajanjakson osalta, jona koulutus järjestetään.